

Алла Веремчук

ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розкривається поняття «інноваційної діяльності». Висвітлено сутність, критерії та суперечності готовності сучасного вчителя до інноваційної освітньої діяльності в початкових класах. Розглядаються основні напрямки інноваційної діяльності початкової школи та проводиться коротке ознайомлення з сучасними освітніми технологіями, що вже застосовуються у навчальному процесі загальноосвітніх шкіл.

Ключові слова: *інноваційна діяльність, інноваційні технології, інноваційна освітня діяльність, інноваційні освітні технології, освітні технології в початковій школі.*

Освіта, отримана у початковій школі, служить базою, фундаментом для подальшого освоєння знань. Основне завдання державного стандарту нового покоління полягає в тому, щоб забезпечити дитину якісною освітою на першому ступені навчання.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 522 від 07.11.2000 р. було затверджено Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. Це положення розроблено відповідно до законів України, з метою впровадження інноваційної освітньої діяльності в систему освіти.

У сучасній початковій школі дитину недостатньо навчити тільки читання, рахунку і письму. Її необхідно забезпечити новими вміннями – це універсальні навчальні дії, що становлять основу уміння вчитися, а також сформована свідома мотивація до навчання, самоорганізація і саморозвиток.

Необхідно створити такі умови, які дозволять підвищити у дітей інтерес до навчання, навчити усвідомлювати, що залишилося незрозумілим, а в кінцевому підсумку навчити вчитися. І тоді учень почне отримувати радість від процесу самостійного пізнання і від результату своєї навчальної праці.

У вирішенні цих проблем провідна роль відводиться вчителю. Необхідно переглянути його роботу, освоїти нові методи навчання сучасного молодшого школяра, по-новому поглянути на саму побудову уроку, форму його проведення.

Відповідно інноваційність має характеризувати професійну діяльність кожного вчителя. Нововведення (інновації) не виникають самі

собою, а є результатом наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Проте інноваційна діяльність вчителя початкових класів потребує подальшого детального обґрунтування й аналізу тому, що окремі її аспекти залишаються недостатньо вивченими.

Особливості професійної підготовки та діяльності вчителя початкової школи були розкриті в дослідженнях: А. М. Алексюка, В. Будака, С. У. Гончаренка, І. А. Зязюна, О. М. Івлевої, Л. Г. Коваль, С. М. Мартиненко, Н. Г. Ничкало, О. Я. Савченко, Г. С. Тарасенко, Л. Л. Хоружа, М. М. Фіцули, І. М. Шапошнікової та ін. Як зазначає І. А. Зязюн: «сучасний педагог повинен виконувати не роль «фільтра» для пропускання через себе навчальної інформації, а бути помічником в роботі учня, перебираючи на себе роль одного з джерел інформації»; «в ідеалі педагог стає організатором самостійного навчального пізнання учнів, не головною діючою особою в групі учнів, а режисером їхньої взаємодії з навчальним матеріалом, один з одним та з учителем» [1, с. 56]. А на думку В. Будака – «сьогодні суспільству потрібен учитель самодостатній, індивідуально високорозвинений, щасливий, який вміє створювати гуманні стосунки з дітьми, колегами та батьками» [2, с. 5].

Дослідження і впровадження у навчально-виховний процес інноваційних методик є актуальним питанням, вивченню якого присвячено праці сучасних науковців: Л. О. Ворзацька, Л. Галіцина, В. В. Давидова, О. К. Дусавицький, М. П. Козіцька, А. В. Лихва, С. М. Лупінович, Л. І. Нечволод, Н. В. Рєпіна, О. В. Сутула, В. Л. Сухар, В. П. Телянчук, І. А. Тригуб, Н. В. Фастова, О. В. Франчук, О. Я. Харченко, І. В. Цєпова, Г. А. Цукерман, Л. М. Шильцова та ін.

Останнім часом багато науковців наголошують на тому, що сучасний учитель повинен володіти інформаційно-комунікаційними технологіями і використовувати їх у своїй діяльності (Р. Гурін, М. Жалдак, В. Ковальчук, Л. Макаренко, І. Соколова, О. Суховірський та ін.). В. Ковальчук вважає, що «сучасний учитель передусім має бути висококваліфікований і далекоглядний професіонал, свідомий та відданий патріот України, тонкий психолог, котрий володіє інформаційними та педагогічними технологіями» [3, с. 15]. Такі вимоги зумовлені тим, що в умовах становлення і розвитку високотехнологічного інформаційного суспільства постає необхідність впровадження у навчально-виховний процес інформаційно-комунікаційних технологій.

Метою статті є обґрунтування сутності готовності вчителя до реалізації інноваційної діяльності навчання в початкових класах та ознайомлення з сучасними освітніми технологіями.

У педагогічній науці інноваційна діяльність розуміється як цілеспрямована педагогічна діяльність, заснована на осмисленні власного педагогічного досвіду за допомогою порівняння і вивчення, зміни і розвитку навчально-виховного процесу з метою досягнення більш високих

результатів, отримання нового знання, впровадження якісно іншої педагогічної практики.

Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, методи і форми навчання та виховання, організацію спільної діяльності вчителя та учня. У педагогічній літературі дано безліч класифікацій і груп інновацій. Найвідоміші: інновації, спрямовані на розробку нових форм, технологій і методів навчально-виховного процесу; інновації, спрямовані на відпрацювання нового змісту освіти та нових способів його структурування.

Готовність до реалізації інноваційної діяльності може бути сформована тільки в контексті цілісності її основних структурних компонентів – мотиваційного, креативного, технологічного та рефлексивного. Дана проблема потребує вирішення двоєдиного завдання – формування у педагога готовності до сприйняття нового і розвитку вмінь діяти по-новому.

Інноваційна діяльність багато в чому обумовлена неповторністю особистості вчителя та учня, особливостями класу, школи і т.д. Завдання керівника, вчителя в даних умовах полягає у використанні сучасних психолого-педагогічних знань для розробки власної траєкторії освітньої діяльності. Вирішенню цього завдання сприятиме зміна в підході педагога до змісту освіти. Критерії готовності педагога до інноваційної діяльності:

- усвідомлення необхідності інноваційної діяльності;
- готовність до творчості;
- впевненість у тому, що прийняте до впровадження нововведення принесе позитивний результат;
- узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю;
- готовність до подолання творчих невдач;
- технологічна готовність;
- позитивна оцінка свого попереднього досвіду в світлі інноваційної діяльності;
- здатність до професійної рефлексії [4, с. 25].

Треба відзначити, що становлення і розвиток інноваційних процесів безпосередньо пов'язано з новим, більш якісним рівнем діяльності як педагогів-вихователів, так і керівників школи, з підвищенням рівня їх технологічності, володіння педагогічною технікою.

Необхідно враховувати, що процес включення педагога в інноваційну діяльність зумовлений низкою суперечностей:

- між репродуктивним характером підготовки педагога і необхідністю продуктивної педагогічної діяльності;
- між індивідуальним характером попередньої навчальної діяльності та нерозвиненістю групових форм організації навчання;
- між труднощами освоєння інноваційної діяльності і необхідністю

професійно-педагогічної взаємодії з метою вирішення завдань, що стоять як перед школою, так і перед окремими педагогами;

- між прагненням забезпечити демократичний стиль відносин учителя й учня та недостатнім розумінням позиції дитини [4, с. 29].

У дітей ХХІ століття ми зобов'язані виховати звичку до змін, навчити їх швидко реагувати на зміну умов, добувати потрібну інформацію, різнобічно аналізувати її.

Основні напрями інноваційної діяльності в початковій школі:

1. Формування сучасно-освіченої, моральної, активної людини, з розвиненим почуттям відповідальності за долю країни.
2. Послідовне створення в школі здоров'язберігаючого освітнього простору з обов'язковим використанням здоров'язберігаючих технологій.
3. Розвиток творчих здібностей учнів через класно-урочну систему і систему додаткової освіти.
4. Широке впровадження нових форм і методів навчання, в тому числі сучасних інформаційних технологій, для забезпечення можливості індивідуального розвитку кожної дитини.
5. Розвиток системи виховної роботи на принципах добровільності, свободи вибору і творчості.

Освітні завдання в даний час реалізуються різноманітними за формою освітніми установами та методиками навчання. Широкий розмах набуває використання нових технологій в освіті. Школа І ступеня постійно перебуває в пошуках нових технологій.

Сучасні освітні технології, що використовуються вчителями на уроках:

- особистісно-орієнтоване навчання;
- інформаційно-комунікаційні технології;
- проектно-дослідницька технологія;
- інтерактивні технології;
- технологія проблемного уроку;
- технологія роботи з портфоліо;
- здоров'язберігаючі технології;
- колективно-індивідуальна розумова діяльність;
- блочно-модульна технологія;
- розвивальна система Л. В. Занкова;
- ігрові технології [5, с. 12].

В останні роки відбувся стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій і розповсюдження їх в усі сфери життєдіяльності людини. У системі освіти виникла проблема створення нової моделі освітнього процесу і створення освітнього середовища, що відповідає запитам сучасного суспільства, яка може бути вирішена за

допомогою впровадження та активного використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Підготувати урок з використанням тієї чи іншої технології не завжди просто для вчителя. Найчастіше це вимагає великої кількості часу, підготовки великої кількості матеріалу. Не завжди такий урок проходить гладко, особливо в процесі випробування, коли шукаєш оптимальні варіанти використання технологій в навчальному процесі, підбираєш їх відповідно до вікових особливостей учнів, темою уроку, наявним матеріалом. Але, як правило, урок, проведений із застосуванням технології, виправдовує себе, тому що дозволяє максимально включити учнів в процес уроку, мотивує їх на самостійну роботу і, що, напевно, найголовніше, дозволяє досягти якісного засвоєння навчального матеріалу. Що, в свою чергу, призведе кожного вчителя до реалізації головної мети – підвищення якості освіти учня, і відповідно, сприятиме реалізації завдань стандартів нового покоління.

Працюючи на уроці, в який вчитель включає ту чи іншу технологію, учні використовують і вдосконалюють навички самостійної роботи, роботи з текстом, мовної діяльності, вміння працювати в парі та групі. Безумовно, такі навички більш сформовані в учнів середньої школи. Однак, ефективно використовувати дані технології може і вчитель початкової школи.

Беручи участь в інноваційній діяльності, не можна йти до прагнення освоїти неодмінно те, що вивчають сусіди з навколишніх шкіл для того, щоб витримати конкуренцію в боротьбі за контингент учнів, за хорошу думку батьків, керівників органів управління освітою; до прагнення перепробувати, освоїти нове підряд, щоб таким чином знайти оптимальну ідею.

Потрібно враховувати, що всі ці підходи до нововведень в школі загрожують серйозними витратами, такими, як колосальні перевантаження дітей і вчителів, зниження успішності з тих предметів, які не охоплені «експериментальною» роботою, оскільки освоєння неактуальної, неоптимальної чужої ідеї, та ще освоєння неграмотне віднімає у вчителів, охоплених цією діяльністю, всі сили і час, що неминуче призводить до дестабілізації педагогічного процесу. Всі ідеї потрібно зважити і обговорити з колегами, фахівцями.

Розвивальне навчання не обіцяє учням легкого, безтурботного життя, навпаки – яскравого, насиченого, інтенсивного. Адже без подолання труднощів не можна виховати мислячої, самостійної людини! Спостереження за учнями показують, що грамотно побудовані уроки не викликають у дітей нервових перевантажень. Навпаки, позитивний настрій, інтерес до пізнання, до думок один одного – все це зводить до мінімуму неминучу втому від роботи і не викликає негативного ставлення до навчання. Спокійне і впевнене самопочуття дитини в класі є основним показником здоров'язберігаючого характеру навчання.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності вчителя формується не сама по собі, а під час педагогічної практики. Сучасний педагог у навчально-виховному процесі повинен намагатися вдосконалювати свою роботу, використовувати нові форми, методи, засоби, прийоми на уроках.

Учитель, який здатний і готовий до здійснення інноваційної діяльності в початковій школі, може досягнути результатів, коли він усвідомлює себе як професіонал, має установку на творче сприйняття наявного інноваційного досвіду і його необхідне перетворення.

Звичайно, що впровадження інноваційних освітніх технологій є нелегкою справою навіть для досвідченого вчителя і потребує ґрунтовної підготовки (підбір матеріалів, складання плану, підготовка наочного, ігрового матеріалу, ретельне вивчення індивідуальних особливостей учнів класу та ін.). Але той педагог, який прагне досягнути мети, розкрити всі здібності і таланти своїх учнів, навчити їх вчитися, знаходити істину, обов'язково шукатиме шляхи вдосконалення своєї методики.

XXI століття – століття високих комп'ютерних технологій. Сучасна дитина живе у світі електронної культури. Інноваційну діяльність вчителів початкових класів треба спрямовувати на оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями, щоб вчитель став для учнів координатором інформаційного потоку. Вчителю необхідно оволодіти сучасними методиками та новими освітніми технологіями, щоб спілкуватися на одній мові з дитиною, а також для професійного й особистісного росту та самовдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. – К. : Віпол, 2000. – 636 с.
2. Будак В. Д. Якість педагогічної освіти – майбутнє України / В. Д. Будак // Технології неперервної освіти: проблеми, досвід, перспективи розвитку : збірник статей до традиційної IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Миколаїв : Вид-во МФ НаУКМА, 2002. – С. 3–6.
3. Ковальчук В. Ю. Модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня / В. Ю. Ковальчук. – К., 2006. – 34 с.
4. Тарадюк Н. В. Інноваційні технології: креативно-виховний аспект : монографія / Н. В. Тарадюк, О. П. Панасюк. – Луцьк : Твердиня, 2009. – 164 с.
2. Телянчук В. П. Інноваційні технології в початковій школі / В. П. Телянчук, О. В. Лесіна. – Х. : Видавнича група «Основа», 2008. – 233 с.